

Rapport virtuella tankesmedjor Leader 2017

Inledning

Kommissionen har bjudit in till en öppen konsultation om kommande periods jordbruks- och landsbygds politik. Landsbygdsnätverkets samordningsgrupp för lokalt ledd utveckling har valt att skapa ett forum där intresserade haft möjlighet att förbereda sina respektive inlägg till Kommissionen genom att diskutera vad som behövs för att leadermetoden ska fungera bra i framtida EU-program. Inbjudan till forumet har gått ut brett inom Landsbygdsnätverket. Totalt har ett 20-tal personer deltagit i 9 telefonmöten. Deltagarna kommer från leadergrupper, leaderkontor, kommuner och olika intresseorganisationer. Dessa möten har genomförts enligt en viss struktur som kallas virtuell tankesmedja. För att diskussionen ska vara konkret och fördjupad har telefonmötena haft olika teman som bedöms angelägna inom lokalt ledd utveckling med leadermetoden. Här redovisas en sammanfattning av diskussionen som förts inom samtliga teman. Kommissionens konsultation sker genom en enkät och alla som är intresserade har möjlighet att gå in på http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-187_sv.htm och besvara enkäten fram till den 2 maj. I enkäten finns ett antal frågor med möjlighet att svara med fritext. Under tankesmedjans olika telefonsamtal har det funnits tre genomgående frågor oavsett tema. Dessa tre frågor motsvarar frågorna 12, 13, 32 och 33 i enkäten. Det är vår förhoppning att följande sammanfattning från tankesmedjan ska kunna bidra till inspiration, fler infallsvinklar och inspel för er som väljer att delta i Kommissionens konsultation.

För sammanfattningen svarar två studenter Anna Arvidsson och Sara Sjöqvist vid SLU:s program agronom landsbygdsutveckling. De har tillsammans med Viktor Eriksson och Maja Cardell varit sekreterare vid de olika telefonmötena. Protokollen har slutjusterats av varje deltagare. Texten i denna sammanfattning är disponerad i fyra olika delar. De tre första kapitlen är sammanfattningar av de sju virtuella tankesmedjor som genomfördes och är uppdelade efter de tre frågor som låg till grund för samtalen. De läsare som är intresserade av vad som sades under specifika tankesmedjor kan läsa här. Varje kapitel avslutas med ett antal förslag till förbättringar, skrivna i punktform. I det sista kapitlet förs en mer djupgående diskussion och analys kring de generella slutsatser som kan dras utifrån tankesmedjorna.

Kapitel 1

Detta kapitel sammanfattar vad som sades då följande fråga diskuterades under de sju olika tankesmedjorna: *Vilka är de största problemen/hindren för att leader inom nuvarande jordbruks politik ska kunna nå sina mål? Vilka är orsakerna till dessa problem?*

I tankesmedjan **Främja innovation inom ekonomin på landsbygden** diskuterades problemet med att varje projekt som får finansiering i förväg måste ha tydliga mål och en tydlig resultatbild, vilket upplevs som problematiskt då det kan vara svårt att veta på förhand om ett projekt kommer att gå enligt planen eller inte. Många är osäkra på vilka ekonomiska skyldigheter enskilda aktörer har om ett leaderfinansierat projekt "misslyckas", vilket i förlängningen gör att många avstår från att ansöka om pengar. Många anser dessutom att det är brist på flexibilitet inom ansökningssystemet och även att tilliten är låg både till de som arbetar med leader och de som ansöker om pengar. Ytterligare ett problem som lyftes var att leader ofta associeras med föreningsverksamhet på landsbygden och inte med de gröna näringarna som exempelvis lantbruksföretag. Det finns alltså en oklarhet i vilka verksamheter som är berättigade till att söka stöd från leader. Slutligen nämndes att användningen av ordet *innovation* gör att många tror att projekten måste vara

helt nytänkande det vill säga inte har gjorts förut, vilket är en inställning som gör att aktörer drar sig för att ansöka om pengar.

I tankesmedjan **Stödja entreprenörer inom jordbruk och andra näringar på landsbygden** lyftes avståndet mellan de båda institutionerna leader och Länsstyrelsen fram som ett problem, då ett närmare samarbete skulle kunna leda till ett bättre arbete för att främja entreprenörskap på landsbygden. Vidare anses det vara svårt att få tillgång till ytterligare finansieringslösningar utöver leader. Något som också lyftes var att betoningen inom leader allt för ofta ligger på att skapa nya jobb, medans arbeten för att behålla befintliga jobb är minst lika viktigt. I likhet med tankesmedja nummer ett så diskuterades det även här att leader har fått ett dåligt rykte som är kopplat till den låga flexibiliteten, de sena utbetalningarna samt den låga tilltron till de som ansöker om projektmedel.

I tankesmedjan **Hitta nya lösningar för förbättrad service på landsbygden** lyftes det fram som ett stort problem att leader för närvarande inte finns i hela Sverige och att pengar borde skjutas till redan denna period så att inte vissa delar av landet går miste om att starta leaderfinansierade projekt. Vidare ansågs det vara ett problem att myndigheter ofta fattar beslut om vad för service som behövs på en ort utan att fråga de som bor där vad de faktiskt vill ha. Resultatet blir ett uppifrån-och-ner-perspektiv vilket inte går i linje med leaders idé om att skapa lokalt engagemang. Samtidigt diskuterades det också att kommunerna måste vara mer insatta och se leader som en möjlighet att driva egna projekt.

I tankesmedjan **Främja integration på landsbygden** diskuterades det att representationen bland de som ansöker om pengar från leader är dålig, vilket ses som ett problem. Det är få utlandsfödda som står bakom ansökningar om projektpengar, och en förklaring till detta kan vara att det är administrativt krångligt, i synnerhet för icke svenskspråkiga personer. En aspekt som försvårar för integrationsprojekt är att många människor som är inne i asylprocessen i Sverige flyttar runt mycket, vilket gör att det blir svårt att få en kontinuitet i integrationsarbetet. Även här påpekas också att de långa handläggningstiderna släcker mycket av den entusiasm som finns för att starta projekt.

I tankesmedjan **Stödja utvecklingen för ett mindre fossilberoende samhälle** diskuterades problematiken i att fokus ofta ligger på att byta ut de fossila bränslena och därmed missas ett större kretsloppstänk där behovet av att tillföra energi till jordbrukssystemet är mindre. Under samtalet lyftes revideringen av EU:s direktiv om förnybar energi, i vilken det föreslås att målet för förnyelsebar energi baserad på lantbruksprodukter ska tas bort. Detta kan leda till stora utmaningar för lantbrukare att övergå till biobaserad produktion. En omställning av jordbruket behöver genomföras i full skala men det finns relativt lite pengar för lantbrukare att söka i förhållande till hur stora investeringar som behövs inom sektorn förnyelsebar energi. När det dessutom i många fall råder oklarheter kring om stödet kommer betalas ut eller inte, så blir det mycket svårt för lantbrukare att driva initiativ som leder till ett mindre fossilberoende samhälle. En ytterligare problematisk faktor för omställningsarbetet är att tillgången till Hydrerade Vegetabiliska Oljor (HVO) och rapsmethylester (RME) är otillräcklig i nuläget, en utmaning som potentiellt kan stimuleras genom leader.

Främja möjligheter som digitaliseringen bär med sig diskuterades i tankesmedja nummer sex. Här poängterades att fokus inte enbart bör ligga på att öka tillgången till bredband utan också att människor på landsbygden behöver få inspiration till hur de kan se framåt och använda sig av den nya tekniken. Kritik framkom mot att endast byalag kan söka medel för att få etablera accessnät, vilket har inneburit en odemokratisk etablering av fiber i Sverige. I och med många regler och en svår ansökningsprocess är det ofta redan ekonomisk starka organisationer som klarar av att söka bidragen från leader, vilket leder till att andra grupper hamnar efter och inte får tillgång till pengarna. Aktörerna på lokal nivå är rädda för att göra fel i sina ansökningar, bland annat som en följd av att jordbruksverket i sin tur är rädda för att göra fel gentemot EU. Detta gör att för lite tid och energi läggs på leaders grundidé, att förverkliga idéer för och med lokalsamhället. Likviditetsfrågan försvårar ytterligare. Kritik framkommer mot Jordbruksverket, då man anser att handläggningstiden är alltför lång.

I tankesmedjan **Främja inkludering av unga i landsbygdsutveckling** framkommer kritik mot att de tidigare så kallade "ungdomscoacherna" som arbetade med att inkludera och engagera unga i leader inte längre prioriteras på grund av bristande finansiering, vilket har lett till att det numera är färre unga som söker projektpengar via leader. Den bristfälliga representationen av unga människor på positioner inom EU,

skapar problem när politiken utformas, eftersom unga människors perspektiv lätt faller bort. Även i denna tankesmedja påpekades det att den långa handläggningstiden är ett problem, i synnerhet när det gäller ungdomar som inte vill vänta länge med att förverkliga sina idéer.

Förslag på förbättringar och åtgärder:

- I framtida programperioder behöver fokus ligga på att leaderområden ska finnas över hela Sverige. Att vissa områden hamnar utanför bryter kontinuiteten och kan skapa en känsla av orättvisa.
- Leader behöver bli mer öppet för alternativa lösningar som leder fram till samma mål. För att fasa ut fossila bränslen är det exempelvis inte bara biogasanläggningar som kan stå för lösningen, utan även utvecklingen av kretsloppssystem inom jordbruket.
- Det behöver kommuniceras tydligare vilka typer av projekt och vilka aktörer som är berättigade att ansöka om pengar via leader. Dessutom bör det förtydligas vad som gäller om en ansökan blir fel eller om projektet skulle "misslyckas". Vad har den som ansöker för finansiella skyldigheter?

Kapitel 2

Detta kapitel sammanfattar vad som sades då följande fråga diskuterades under de sju tankesmedjorna: *Vilka delar av leader inom den nuvarande jordbrukspolitikerna är de mest tungrodda och komplexa? Varför?*

I tankesmedjan **Främja innovation inom ekonomin på landsbygden** betonades tidsaspekten som en av de främsta anledningarna till att leader idag upplevs som tungrott. Dels är det tidskrävande att göra en leaderansökan och dels kan ta det ta flera månader innan den som sökt pengar för ett projekt får besked. I denna tankesmedja uttrycks ett missnöje kring handläggningstiderna hos förvaltningsmyndigheten (SJV), tempot är för lågt och det gör att arbetet försvåras för det som vill ansöka om leaderstöd. Resultatet blir då att en stor andel projektmedel inte når ut dit där det behövs som mest. En viktig aspekt av innovation är det oväntade, att få tänka i nya banor och många upplever att det inte finns utrymme för detta inom leader idag. För att våga satsa på ett innovativt projekt måste det finnas en flexibilitet och en öppenhet för att projekten ibland misslyckas, vilket blir svårt på grund av att leader är så målstyrt.

Även tankesmedjan **Stödja entreprenörer inom jordbruk och andra näringar på landsbygden** berörde problematiken kring den långsamma handläggningstiden, något som inte upplevs passa för entreprenörer. Överlag så behöver hela leadersystemet förenklas för att fungera på ett önskvärt sätt och för att inte kännas så tungrott som det gör idag. Ansökningsprocessen är den del av leader som upplevs som särskilt krångligt och som behöver anpassas mer till entreprenörer, för att fler ska söka de medel som finns. Ytterligare en aspekt som gör att leader upplevs som tungrott beror på de regler som förvaltningsmyndigheten (SJV) skapat för att tillämpa EU:s regelsystem, vilket bland annat kan resultera i sena utbetalningar. Leader har blivit allt mer krångligt och byråkratiskt i sin struktur, vilket gör det svårare för alla aktörer. Det behöver visas mer hänsyn även till mjuka mål och värden i projekt som drivs genom leader. Slutligen, så är de långa handläggningstiderna sannolikt den faktor som gör det mest tungrott att arbeta med leaderprojekt i dagsläget.

I tankesmedjan **Hitta nya lösningar för förbättrad service på landsbygden**, är den krångliga byråkratin den främsta förklaringen till varför leadermetoden upplevs som så tungrodd att arbeta med. Ansökningsprocessen kan vara så pass krävande och tidskonsumerande att många som vill ansöka väljer att hoppa av redan i det steget. I förlängningen kan detta leda till att det endast är organisationer med anställd personal som har möjlighet att vara projektägare, vilket innebär att det viktiga underifrån-perspektivet tappas bort. Slutligen, den långa handläggningstiden förstärker känslan av att det är tungrott att arbeta med leader. Ibland måste ett projekt påbörjas utan att ha fått projektmedel och detta gör att det kan kännas omständligt att arbeta med leadermetoden.

Tankesmedjan **Främja inkludering av människor från andra länder i landsbygdsutveckling** underströk att en processutvecklingsmetod som leader inte passar så väl in i Landsbygdsprogrammet, som till största del är uppbyggt för stöd och ersättningar till jordbruket. De regler som finns för rimlighetsbedömningar och uppskattning av resultat på förhand, som är möjliga att göra vid exempelvis miljöersättningar, är problematiskt att applicera på projekt kopplade till samhällsutveckling och integration. I tankesmedjan lyfts det även upp att det finns en brist på likabehandling och förutsebarhet inom leader. Ansökningsförfaranden behandlas ofta olika i olika delar av landet. Detta kan bero på att leadergrupper har olika strategier och även att på att det finns olika tolkningar av ansökningarna. Slutligen så upplevs leader som tungrott då reglerna kan ändras under processens gång, vilket gör det svårt att förutse om projektet verkligen kommer gå i land eller inte.

Även tankesmedjan **Stödja utveckling till ett mindre fossilberoende samhälle** lyfter problematiken kring den byråkratiska strukturen inom leader. Krav på detaljerade motiveringar i ansökan, tillsammans med det övriga tunga administrativa arbetet, gör att de gräsrotsrörelser som leader ska stödja får svårt att orka med. Som det ser ut idag krävs det professionalitet för att hantera ansökningar och även för att genomföra utvärderingar. Alla de som inte har den professionella kunskap som krävs, kan då känna en rädsla för att göra fel. Resultatet blir då att goda initiativ faller bort.

I tankesmedjan **Främja möjligheter som digitaliseringen för med sig**, betonas också den krångliga byråkratin och den bristande flexibiliteten inom leader som främsta orsak till att det blir så tungrott. IT-systemet som förvaltningsmyndigheten (SJV) upphandlade är ytterligare en bidragande orsak till att det kan kännas komplicerat att arbeta med leader. Stora tidsfördröjningar har uppstått på grund av teknikstrul. Gällande bredband så ökar komplexiteten på grund av att det ofta är många aktörer inblandade. Frågan är då; är det leader som ansvarar för att digitaliseringen ska ske? I så fall behövs ett förtydligande kring detta. Även om ansökningsprocessen har digitaliserats, så upplevs den fortfarande som krånglig, möjligen så har digitaliseringen snarare försvårat processen. Ansökningsprocessen kan för en del upplevas som acceptabel, däremot är de rimlighetsbedömningar, underlag och regelverk som ska tas i beaktning så pass omständliga att viktiga innovationer ibland uteblir. Små aktörer har inte samma ekonomiska kapacitet som större aktörer och då mycket handlar om att skriva korrekta formuleringar i ansökningarna blir det då de större aktörerna som i slutändan får projektmedel. Slutligen så har leaderkontoren fått en tyngre arbetsbörda på grund av att förvaltningsmyndigheten (SJV) har lagt över mycket av det administrativa arbetet på leaderområdena.

I den sista tankesmedjan, **Främja inkludering av unga i landsbygdsutveckling**, upplevs den administrativa bördan inom leader ofta som svår för unga personer att hantera. Det finns en osäkerhet angående om en ansökan kommer att bifallas eller inte, vilket komplicerar steget för unga att våga ansöka, liksom den långa handläggningstiden. Om man väljer att påbörja projektet innan projektmedel har beviljats, kan det då uppfattas som om att man inte behöver pengarna och därmed bli utan projektmedel i slutändan. Slutligen, så finns det en stark "administrationsnorm", utformad av politiker och tjänstemän, som sällan delas av varken "eldsjälar" eller unga. En sådan norm kan stå i vägen och göra att färre unga väljer att göra en leaderansökan.

Förslag på förbättringar och åtgärder:

- Handläggningstiderna behöver kortas ner markant för att det inte ska vara så tungrott att arbeta med leader.
- Förvaltningsmyndighetens (SJV) IT-system har orsakat stora tidsfördröjningar för de som söker projektpengar och bör förändras.
- Arbetsbördan i ansökningsprocessen behöver minska för de som ansöker, för att fler ska våga söka och kunna realisera sina projektidéer vilket i förlängningen skulle göra att leaders rykte förbättras.
- Leader måste vara uppbyggt på ett sådant sätt att det inte ska behövas krävas professionell kunskap om systemet för att kunna fylla i ansökningar och genomföra en projektidé. Alternativt ska professionell hjälp finnas tillgänglig. Vidare behöver projektansökningarna utformas på ett sätt som tar hänsyn till och inkluderar de som ansöker och som inte har svenska som modersmål.
- Digitaliseringen av ansökningsprocessen, som syftade till att underlätta för de som ansöker, har snarare ökat känslan av att det är tungrott att arbeta med leader. Detta bör ses över och åtgärdas.

Kapitel 3

Detta kapitel sammanfattar vad som sades då följande fråga diskuterades under de sju olika tankesmedjorna: *Hur kan leader inom EU:s jordbrukspolitik moderniseras och bli enklare för stödmottagarna?*

I tankesmedjan **Främja innovation inom ekonomin på landsbygden** poängterar deltagarna att det behöver vara möjligt att kunna avvika från, och ha en mer flexibel hållning till leaders detaljerade mallar och mål för projekten. Om leader ska kunna vara en verklig innovationsmotor, då måste det vara möjligt att genomföra innovativa projekt utan att på förhand kunna förutse eller beräkna utfallet. Därför är det viktigt att tilliten till stödmottagarna ökar och att hela systemet blir mer flexibelt i sin karaktär. Exempelvis vore det önskvärt om det fanns en post för oförutsägbara händelser i leaderprojekten. Ytterligare ett förslag är att införa så kallade “flerstegsraketer”. Då leader inte alltid är optimalt för de lantbrukare som vill prova något helt nytt, vore det bra om det finns friare alternativ som ett första steg i ett projekt och utrymme för att kunna göra förstudier innan projektet påbörjas. Leader kan då bli en senare del av “flerstegsraketen”.

I den andra tankesmedjan, **Stödja entreprenörer inom jordbruk och andra näringar på landsbygden**, framhålls det att de administrativa kraven behöver minska inom leader, för att det exempelvis ska bli mindre omständligt för aktiva lantbrukare att söka stöd. Dessutom behöver svarstiderna kortas ner (både gällande LAG och förvaltningsmyndigheten SJV). Leader skulle kunna moderniseras genom att arbeta mer med coaching genom så kallade “köksbordsdiskussioner”, där aktörer kan utbyta kunskap och erfarenheter med varandra. Leader skulle även kunna möjliggöra coaching av företagare, där de exempelvis skulle kunna få hjälp med att göra affärsplaner för att söka lån. I denna tankesmedja föreslås det även att det bör finnas möjlighet till mikrofondslösningar inom leader. Överlag så behöver tilliten öka i hela projektprocessen och mjuka värden och mål behöver inkluderas i högre grad än vad de gör idag. Avståndet mellan Länsstyrelser och leader behöver minska, där Länsstyrelserna bör vara adjungerande. Vidare bör kravet på budgetmall tas bort och något behöver göras åt de sena utbetalningarna som är vanligt förekommande idag. Därtill behövs det fler verktyg för investeringsstöd. Samhällsentreprenörskap bör inkluderas i leader och dessutom skulle det vara önskvärt om leader öppnar upp sig mer mot näringarna i samhället. Slutligen finns det en önskan om att en regional partnerskapsöverenskommelse (liknande den på det nationella planet) ska skapas. Utan en fungerande samordning mellan leader, Länsstyrelser och fonder kan nya verksamheter inte skapas.

I den tredje tankesmedjan, **Hitta nya lösningar för förbättrad service på landsbygden**, understryker deltagarna att leader behöver användas till mycket mer än enbart bredband och telefoni. Sociala aspekter behöver inkluderas i högre grad, där lokala samlingsplatser som möjliggör kulturupplevelser måste finnas med i bilden. Underifrån-perspektivet behöver bli mer närvarande inom leader, det viktigaste bör vara att stödja de lokala idéer och initiativ som finns på landsbygden. I denna tankesmedja poängterar deltagarna att leader måste finnas i hela Sverige, i dagsläget arbetar en del områden enligt leadermetoden, men utan möjlighet till att söka ekonomiskt stöd för de projekten. För att underlätta för stödmottagare, är ett förslag att LAG-grupperna skulle kunna ta hand om fakturorna direkt, för att de som ägnar sig åt det visionära arbetet ska kunna släppa den biten helt. Vidare behöver den förlamande byråkratin undanröjas, det behöver helt enkelt bli enklare att arbeta med leader, så att de lokala föreningarna, grupperna och individerna ska ha en reell möjlighet att arbeta med projekten på egen hand. Deltagarna föreslår att möjligheten till att kunna driva paraplyprojekt bör bli möjligt igen. Slutligen, kommissionen bör hitta en lösning för att leader i kommande period finansieras enligt regler som är anpassade för leader, exempelvis genom en egen fond.

Under tankesmedjan, **Främja inkludering av människor från andra länder i landsbygdsutveckling**, betonas även här behovet av en förenkling av leadersystemet. På central nivå kan en förenkling innebära att leader blir mer inkluderande, och då inte bara för utlandsfödda. För att underlätta för stödmottagare, behöver nya modeller för utbetalningar inom leader tas fram. I väntan på projektstöd riskerar engagemanget hos den potentiella stödmottagaren att rinna ut i sanden. För att enklare kunna komma igång med projekt bör problem med likviditet lösas genom bättre möjligheter för forskottsutbetalningar. Processen som finns nu, med redovisningarna av rimlighetsbedömningar av kostnader, är en utveckling åt motsatt håll. Ett system med löpande dialog (under och efter ansökningsprocessen) är också önskvärt. Den löpande dialogen är en del av leaders ursprungstanke som gått förlorad. Genom en löpande dialog skulle stödmottagaren kunna få en slags förhandsgranskning av ansökan. Den som ansökt om projektpengar kan då få en rimlig

uppskattning om ansökningen kommer beviljas eller ej, en trygghet som också skulle bidra till att våga arbeta med projektet under handläggningstiden. Det behöver även införas enklare redovisningsregler, genom certifierade revisorer och stickprov. För att korta handläggningstiden och eventuellt minska kostnader borde redovisningskraven vara flexibla. Förslagsvis borde det nordiska systemet med externa legitimerade revisorer kunna användas. Detta kan kompletteras med att noggrant granska en mindre andel av ansökningarna, som en form av stickprovskontroll. En modernisering av systemet skulle även innebära ett krav på fler anställda på leaderkontoren i stort, som kan översätta och handleda projekt. De extra kostnader som uppstår med fler anställda skulle eventuellt kunna täckas genom Europeiska Socialfonden och Regionalfonden, i kombination med Landsbygdsfonden. Vidare kan det ibland upplevas som att projektansökningar konkurrerar med varandra, därför vore det önskvärt om mer samarbeten möjliggjordes, exempelvis genom att två liknande projekt slås samman eller hänvisa personer att engagera sig existerande projekt. Slutligen skulle leader kunna vara en del i att stärka samarbeten mellan olika sektorer i samhället, människor som är nyinflyttade saknar de nätverk som vuxit naturligt för andra, och enklare vägar till nya sammanhang måste finnas. Samtidigt skulle ett starkare samarbete, mellan exempelvis kommuner och föreningar, även stärka de olika aktörernas kompetens i integration.

I den femte tankesmedjan, **Stödja utveckling till ett mindre fossilberoende samhälle**, belyser deltagarna att leader potentiellt sett skulle kunna vara ett viktigt verktyg för att mobilisera och samla krafter till en omställning mot fossilfria satsningar. Då behöver utformningen av stöden vidgas, så att det exempelvis är möjligt att söka stöd för kretsloppsbaseade praktiker, för produktion och användning av biobränslen, och för agroekologiskt och småskaligt jordbruk. En modernisering av leadermetoden skulle bland annat innebära att man borde kunna ställa krav på leverantörer som transporterar varor att de ska vara fossilfria. Inom leader idag så räcker sällan de ekonomiska stöd som finns till större satsningar. Därför finns det ett behov av ett system där fonder kopplas samman, exempelvis genom att koppla samman Regionalfonden och leaderfonden. Då kan leaderprojekt syfta till att ta fram nödvändiga underlag och Regionalfonden kan gå in med ekonomiskt kapital.

I den sjätte tankesmedjan, **Främja möjligheter som digitaliseringen för med sig**, finns det flera förslag på modernisering och förenkling av leader. Det är viktigt, av flera skäl, att öka tilliten till stödmottagare. Både förvaltningsmyndigheten (SJV) och stödmottagare är ibland rädda för att göra fel i ansökningsprocessen. En sådan rädsla kan i förlängningen öka arbetsbördan i samband med ansökningar, då varje formulering blir avgörande och därmed blir tiden för att förverkliga de idéer som finns i lokalsamhället mindre. Samtidigt betonas det i denna tankesmedja att allt inte kommer att lösas genom enbart mindre förenklingar av byråkratin. Det som behövs är snarare en omfattande “re-programmering” av hela leadersystemet. Vidare behöver de som utformar leaderansökningarna värdera varje fråga som är med i ansökan, för att undersöka om alla frågor är lika relevanta eller nödvändiga. I dagsläget är ansökningssystemet så pass krångligt att en del tappar modet redan innan ansökan är inskickad. Resultatet kan då bli att viktiga projektidéer tappas bort. I dag finns det även olika takbelopp i olika leaderområden. Där bör det bli en förändring, så att projektet får styra vilket belopp man får, snarare än att takbeloppet ska vara styrande. Slutligen behöver det vara möjligt att kunna genomföra förstudier, innan det riktiga projektet tar vid, för att se om projektet kan fungera i verkligheten.

I den sista tankesmedjan, **Främja inkludering av unga i landsbygdsutveckling**, understryker deltagarna att handläggningstiden mellan idé och beslut behöver kortas ned, för att ungdomar inte ska riskera att tappa intresset längs vägen. För att engagera unga bör leaderområden lära av varandra men också av andra organisationer som framgångsrikt engagerar unga gällande organisering, mötesmetodik och digitalisering. För att modernisera leader kan det vara hjälpsamt att ta lärdom av de regioner som blev utan leaderfinansiering under denna programperiod, men som ändå arbetar med liknande metoder, för att se hur de har arbetat. I anknytning till det föreslås här att varje medlemsstat skulle kunna ges ett fåtal områden som har friare tyglar, även om de har ett tydligt uppdrag, för att hitta nya former av styrning som förenklar, effektiviserar och engagerar. Detta skulle kunna vara ett viktigt steg på vägen för att modernisera leader och underlätta för framtida stödmottagare. I sådana “experimentregioner” är det i så fall viktigt att få arbeta kravlöst och fritt från en strikt regelstyrning, även om det bör finnas kvalitativ och kvantitativ resultatuppföljning. För att underlätta för stödmottagare måste unga inkluderas mer och de som arbetar högre upp i EU:s organisation behöver få en ökad kunskap om ungas förutsättningar. Som det ser ut idag, finns det ett glapp mellan de som formar politiken som är kopplad till leader och de som lever i den. Vidare

skulle en modernisering och förbättring av leader kunna innebära att utvärderingen av leaderprogrammet inte bara mäter kvantitativa värden, utan även inkluderar kvalitativa aspekter för att ge en rättvis bild av arbetet som utförs på landsbygden. Enkäten för utvärderingen av leaderprojekten lyckades exempelvis inte belysa de komplexa relationer som finns i ansökan och utformningen av olika projekt. Risken är då att mindre organisationers framgångsrika arbete skymms av de större organisationernas arbete, såsom kommuner som ofta står som projektägare.

Förslag på förbättringar:

- En förenkling av ledersystemet räcker inte, hela systemet behöver genomgå en “re-programmering”, där bland annat ansökningsprocessen omformas, rimlighetsbedömningarna ses över och handläggningstiden förkortas.
- Systemet för utbetalningar behöver förändras, bland annat genom att möjliggöra fler förskottsutbetalningar.
- Varje medlemsstat skulle kunna ha så kallade “experimentregioner”, där det skulle vara möjligt att arbeta efter tydliga mål, men med ett kravlöst regelverk. Detta för att hitta nya former av styrning som kan förenkla och effektivisera i leader.
- Det vore önskvärt om det gick att driva paraplyprojekt igen, då detta var en mer tidseffektiv och enklare metod i jämförelse med leader.
- De projektpengar som betalas ut räcker sällan till större satsningar. Därför finns det ett behov av ett ännu bättre sammankopplat fondsystem.
- Coachning bör bli en tydligare del av leaders arbete och metod. En löpande dialog mellan projekthandläggare och projektsökare är också viktig att få till. I dagsläget räcker resurserna inte till för mobiliseringsinsatser, därför är det viktigt att frigöra mer resurser för driften, alternativt minska den administrativa bördan inom systemet.
- Leader bör i högre grad anpassas och utformas så att även unga och utlandsfödda blir inkluderade

Kapitel 4: Slutsatser

I de tankesmedjor som genomförts, och som sammanfattats i föregående kapitel, har problem och utmaningar med leader inom den nuvarande jordbrukspolitiken diskuterats. Dessutom har förslag på förbättringar inför nästa programperiod lyfts fram. I detta avslutande kapitel presenteras de generella slutsatser som kan dras utifrån dessa tankesmedjor och en diskussion förs kring vilka åtgärder som bör prioriteras inför den kommande utformningen av leader.

Den vanligaste och mest påtagliga kritiken handlar om leaders starkt byråkratiska karaktär och det finns flera anledningar till att detta ses som ett problem. Leaders syfte är att engagera lokala aktörer att arbeta för sin hembygd och att stimulera gräsrotsrörelser roll inom landsbygdsutveckling. Dessa aktörer är ofta lekmän; de arbetar på ideell tid och de är inte alltid vana vid att hantera det pappersarbete som kommer med projektansökningar. I dagsläget är ansökningsprocessen oerhört tidskrävande, allt för mycket tid och energi läggs på pappersarbetet, men i slutändan är det många projekt som inte godkänns på grund av att ansökan är felskriven. Detta har gett leader ett dåligt rykte och gör att många aktörer avstår från att ansöka om medel för sina idéer och projekt. Det finns en stark önskan om att ansökningsprocessen förenklas betydligt, alternativt att det ska finnas experter och handläggare tillgängliga, som kan lyfta bort den administrativa arbetsbördan från ideella aktörer. Dessutom, önskar många att den rimlighetsbedömning som idag görs utifrån ett antal kriterier ska bli mer flexibel så att hänsyn kan tas till olika projekts unika förutsättningar. Detta förutsätter att en större tilltro sätts till de handläggare som godkänner ansökningarna.

När ansökan är inskickad är handläggningstiden av ärendet lång, vilket gör att det tar för lång tid mellan idé och realisering av ett projekt. Engagemanget hos aktörerna riskerar därmed att rinna ut i sanden under processens gång. Många anser att ansvariga myndigheter bör reflektera över vad som kan göras för att förenkla regelverket. Ett sätt att realisera detta på är att återinföra paraplyprojekt, eftersom det var ett enklare

och effektivare sätt att få igång ett mindre projekt genom. Det finns också de som reflekterat över om leader bör finansieras genom en egen fond och program i nästa programperiod och på så vis ges mer skräddarsydda förutsättningar och regler för genomförandet.

Slutligen är möjligen den allra viktigaste förändringen inför nästa programperiod att leader ska finnas i hela Sverige. I denna period har vissa områden arbetat enligt leadermetoden, utan att möjlighet till att söka projektmedel genom leader. Ur ett demokratiskt perspektiv bör det vara en självklarhet att alla, oavsett på vilken plats man bor, ska kunna driva ett leaderprojekt som bidrar till att landsbygden utvecklas.

